

Nieuws van de BAM

Nieuwe gemeentelijke monumenten

Op 16 maart jongstleden heeft het college van B&W opnieuw een groot aantal gemeentelijke monumenten aangewezen. Het ging bij deze aanwijzing om ongeveer 300 gebouwen, allemaal in de binnenstad van 's-Hertogenbosch. In 2005 wees het college ook al zo'n 230 monumenten aan. Toen is nagegaan welke gebouwen, verspreid over de gehele stad, onbetwistbaar voor bescherming als gemeentelijk monument in aanmerking kwamen.

Bij de huidige aanwijzingsprocedure lag een bouwhistorische verwachtingen- en waardenkaart ten grondslag aan de aanwijzing. Deze kaart is gemaakt op basis van vele jaren bouwhistorisch onderzoek en de resultaten daarvan zijn in de kaart verwerkt. Op de kaart worden drie verschillende waarderings weergegeven: de bouwhistorische waarde (verwachting), de architectuurhistorische waarde (verwachting) en de waarde van de historische structuur. Indien de waardering voor alle drie de aspecten hoog scoorde, was dat de reden het gebouw voor te dragen voor aanwijzing tot gemeentelijk monument.

Waarom deze nieuwe aanwijzingen? Ons gemeentebestuur vindt het erg belangrijk dat de cultuurhistorie van 's-Hertogenbosch bewaard blijft. Een manier om dat te bereiken, is het aanwijzen van gemeentelijke monumenten. Daardoor immers worden de monumentale waarden van het gebouw beschermd en zal dit tot in lengte van jaren bewaard blijven. Dat is goed voor onze stad en goed voor de eigenaar, die trots op zijn pand kan zijn. En het is ook goed voor de bezoeker van de stad, die van al dat moois kan genieten.

Op 16 maart jl. werd o.a. Brede Haven 54 aangewezen als gemeentelijk monument. (Foto: BAM)

Een hardnekkig misverstand, namelijk het idee dat aan of in een monument helemaal niets meer veranderd mag worden, moet hierbij worden rechtgezet. Monumenten moeten – net als andere gebouwen – gebruikt kunnen worden. Dat geldt voor industriële gebouwen, kerkelijke gebouwen, scholen, maar natuurlijk ook voor woningen. Aanpassingen die nodig zijn om het gebouw blijvend te gebruiken, zullen altijd plaats kunnen vinden. Ook als er sprake is van herbesteding van een gebouw zullen er aanpassingen nodig zijn voor de nieuwe functie. Goede voorbeelden hiervan zijn de nieuwe Sint-Jacobskerk en de Willem II-fabriek. In alle gevallen zal er op worden gelet dat de cultuurhistorische waarden zoveel mogelijk behouden blijven. Kortom, veranderen mag, cultuurhistorische waarden vernietigen mag meestal niet. Een goed advies voor degene die van plan is een (gemeentelijk) monument of een gebouw binnen het beschermde stadsgezicht te gaan verbouwen: neem eerst contact op met de afdeling BAM (Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten). Daar werken mensen die u met raad en daad bij kunnen staan.

Jan Romeijn (BAM)

Nieuws van de Boschboom

Sint-Jan

Het najaarsprogramma van De Boschboom draait om de Sint-Jan. Waarom prijkt er midden in onze oude stad deze Sint-Jan? Dit, zowel van binnen als van buiten, wonderlijk gecompliceerde gebouw is het geestelijke en materiële resultaat van invloeden, die vanuit vele eeuwen en talrijke landen naar 's-Hertogenbosch zijn gekomen. In het kader van het thema van De Tijdreiziger: *Dat gaat naar Den Bosch toe*, probeert Ed Hoffman met een lezing op dinsdagmiddag 14 september in De Verkadefabriek op te sporen wat er allemaal, waar vandaan, heeft bijgedragen aan de huidige vorm van onze grijze kathedraal. Hebben familiebanden met de hoofdkerken van Utrecht, Keulen, Antwerpen, Diest en vooral met Mechelen er voor gezorgd dat de Sint-Jan nu vaak als een parel van de Brabantse Gotiek wordt gezien? Welke rol hebben rondtrekkende steenhouwers en bouwmeesters daarbij gespeeld? En wat zijn eigenlijk de kenmerken van die Brabantse Gotiek, als ze al bestaat en niet vooral een product is van onze structureringsdrift? Welke lijnen zijn er daarnaast te trekken vanaf de Romeinse basilica, via de Romaanse kloosterkerken en de grote Franse kathedralen, naar het meest opmerkelijke gebouw van 's-Hertogenbosch? Met behulp van plattegronden, schema's en foto's wordt in deze lezing een poging gedaan om het doopceel te lichten van onze Sint-Jan.

Op 22 oktober verschijnt er een verrassend boek van de hand van ondermeer de bouwhistoricus Ronald Glaudemans, die de restauratiecampagne van de laatste jaren heeft aangegrepen om aller-

lei onderdelen van de kerk uitvoerig te onderzoeken en te bevragen. Hoffman heeft voor gedeelten van zijn lezing mogen rondneuzen in het langverwachte manuscript van Glaudemans en kan al een tipje van de sluier voor enkele van zijn vele vondsten optillen.

In aansluiting op deze lezing gaan de leden van De Boschboom zaterdag 18 september op excursie naar Mechelen, waar natuurlijk ook een bezoek aan de peetmoeder van onze Sint-Jan, de majestueuze Sint-Romboutskathedraal, op het programma staat.

Bovendien wordt, nog in september, de mogelijkheid geboden om een gezamenlijk bezoek te brengen aan de tentoonstelling, die over de negentiende-eeuwse restauratie in het museum *De Bouwloods* georganiseerd gaat worden. Bij dit bezoek zal de vraag centraal staan welke invloed die restauratie,

sinds het midden van de negentiende eeuw, op het tegenwoordige beeld van de kerk gehad heeft.

Nieuws van het Stadsarchief

Expositie 19e-eeuwse foto's

Rond en tijdens de Open Monumentendag (zaterdag 11 september), die als thema 'De smaak van de negentiende eeuw' meekreeg, zal het Stadsarchief voor het eerst afdrucken van recent verworven 19e-eeuwse glasnegatieven van 's-Hertogenbosch exposeren. De opnamen zijn vanaf ca. 1896 gemaakt door de Bosche amateurfotograaf Adolf van

Een van de vele fraaie foto's van Adolf A.J. van Engelen (1868-1936): Marktkramen op de hoek Peperstraat (thans Parade) - Kerkstraat, ca. 1900.

Engelen (1868-1936). De expositie is te bezoeken in het Brabants Historisch Informatie Centrum.

Aanwinsten

- Archief parochie Bokhoven, 1363-1958, 5 m (overgenomen van de abdij Berne)
- Archief 's-Hertogenbosche Filatelistenvereniging, 1938-2008, 4 m (beperkt openbaar)
- Archief Église Wallonne Bois le Duc, (1632) 1638-1969, 8,25 m (overgenomen van UB Leiden)
- Aanvulling archief krakersbeweging, 1978-1983, 0,05 m
- Van het ВНІС een honderdtal foto's betreffende Rosmalen
- Van de hr. Souer uit Heerenveen vijf boeken m.b.t. Brabant, een fotoserie van een tentoonstelling in de Veemarkt in 1965 en een twintigtal ansichten van Den Bosch en Brabant

- Van de hr. Van Oosten Slingeland uit Winterswijk: digitale kopie van een tekening van het huis van Jean F.L. Verster aan de Oude Dieze, 1862
- Fotoalbum van het B-There Evenement uit 2007
- DVD van de film Brabantstoet met beeldmateriaal van de diverse 20e-eeuwse optochten in Brabant in het kader van 'Schatten van Brabant'
- Van mevr. Goossens uit Waalre ca. 360 dia's van gebouwen en gebeurtenissen in de stad in de periode 1950–1995, gefotografeerd door de hr. Goossens
- Van mevr. Van de Meerendonk uit Vught digitale kopieën van foto's van de hr. Rensen met o.a. afbeeldingen van het r.k. Weeshuis in de jaren dertig en de Overlaatweg

Openingstijden

Het Stadsarchief is de komende maanden op de volgende zaterdagen geopend: zaterdag 3 juli, 7 augustus, 4 september, 2 oktober, 6 november en 11 december.

Nieuws van het Noordbrabants Museum

Familiestukken van het geslacht Martini

De historische collectie van het Noordbrabants Museum herbergt een aantal voorwerpen van de familie Martini, een prominent gereformeerd geslacht uit zeventiende- en achttiende-eeuws 's-Hertogenbosch. Recent zijn enkele objecten die eigendom zijn geweest van Hendrik Bernard Martini (1693-1776) aan de museumcollectie toegevoegd. Het gaat om een fraai ensemble bestaande uit een

gegraveerd kelkglas, twee zilveren confiturenvorkjes vervaardigd door de zilversmid Theodoor Casparus van Berckel, een zilveren dienblad gemaakt door diens zoon Th. Everardus van Berckel, en een tweetal gouden penningen van de hand van de derde generatie, de graveur Th. Victor van Berckel.

Hendrik Bernard Martini werd in 1693 in Den Bosch geboren. Hij kreeg als telg uit een vooraanstaand gezin – zijn vader was predikant en hoogleraar theologie, zijn moeder stamde uit een voornaam Amsterdams regentengeslacht – uitgebreid de gelegenheid om te studeren. Na de Latijnse school volgde hij lessen aan de Illustre school om aansluitend rechten te gaan studeren in Leiden. Na zijn promotie benoemden de Staten-Generaal hem in oktober 1718 in de Bossche schepenbank. Het begin van een glanzrijke bestuurlijke carrière. Martini nam twaalf jaar zitting in de schepenbank, waarvan vier jaar als president-schepen. Hij bekleedde ook nevenfuncties zoals stadsrentmeester, postmeester, secretaris van de trouwkamer, scholarch (schoolbestuurder), commandant van de Schutterij van de Oude Voetboog en kolonel *ad vitam* van de vier burgervendels. Bovendien was hij lid van de prestigieuze Lieve Vrouwe Broederschap. Het zal niet verbazen dat Hendrik Bernard Martini een hoog aanzien

Theodoor Victor van Berckel (1739 's-Hertogenbosch 1808), voorzijde gouden jubileumpenning Martini-Van Schagen met gekroonde familiewapens, 1774 (inv.nr. 16376), 4,4 cm. (Foto: Noordbrabants Museum, Adrie Broekman)

genoot in zijn geboortestad. In 1724 trouwde Martini met Anna Maria Emelia van Schagen en trok in zijn ouderlijke woning tegenover de Sint-Jan. Het huwelijk werd bekroond met een gouden jubileum. De echtelieden lieten 'ter gedagtenis' van hun vijftigjarige huwelijk gouden en zilveren penningen slaan. Het Noordbrabants Museum kon al drie zilveren penningen tot zijn eigendom rekenen, met de recente aanwinst zijn er twee gouden exemplaren toegevoegd. Op de voorzijde van de penning staan de gekroonde familiewapens van Martini (links) en Van Schagen met als omschrift 'DOOR DEN ECHT VEREEND DEN 2 APRIL 1724'. De penning getuigt van groot vakmanschap. Van Berckel, die opdracht kreeg om dit jubileumstuk te graveren, sneed de stempel waarop de penningen geslagen werden geheel met de hand. Ondanks de beperkte omvang van het oppervlak (de diameter is 44 millimeter) zijn de details zeer verfijnd. Net als zijn opdrachtgever genoot Van Berckel een uitmuntende reputatie. Niet voor niets is er ruim 200 jaar na zijn dood nog altijd een Van Berckelstraat in Den Bosch.